

A. DŽ. Hartli
**ATREJEVA
MASKA**

Preveo Miroslav Bašić Palković

alnari
PUBLISHING

Beograd, 2010.

Posvećeno Sebastijanu,
koji nam se ukazao u
sajber proročištu u Delfima...

ZAHVALNICA

Pisac ove knjige želeo bi da se zahvali sledećim osobama:

Ljudima koji su podržavali moj spisateljski rad u prošlosti:

Džejn Hil, Dejvidu Rejniju, Džejmi Kortez, Alanu Makniju, Daglasu Bruks-Dejvisu, Džonatanu Malruniju, i posebno Stejsi Glik, koja je bila uporna.

Ljudima koji su neposredno doprineli ovom romanu tako što su ga iščitavali ili su mi pružali dragocene podatke:

Gariju Hibertu, Kimili Vilingam, Keri Mejzer, Ronu Tiptonu, Džonatanu Brentonu, Natali Rozenstajn i osoblju iz Nacionalnog arheološkog muzeja u Atini.

Ljudima koji su činili i jedno i drugo:

Mome bratu, Krisu, mojim roditeljima, Frenku i Aneti, i najviše, mojoj supruzi, zbog neverovatnog razumevanja za moju strast prema piskaranju.

PROLOG

Nemačka, 1945.

Endru Maligru je još jače pritisnuo slušalice na uši. Mora da je nešto pogrešno razumeo. Zbog brujanja *šermanovog* motora, bilo je čudo što je mogao bilo šta da čuje.

„Ponovi još jednom“, proderao se.

„Nemačka kolona brzo napreduje ka jugu, pravo ispred vas“, ponovi mu komandir. „Oklopna kola na čelu, onda nešto veliko, bez kupole. Možda neki *jagdpanter**.“

Maligruovo srce je zadrhtalo. To je bilo upravo ono što je i pomislio da je čuo. Iako su točkovi tenka lupali i cvileli, mogao je čuti muk na radio vezama. Neko, možda baš Vilijams sa njegove leve strane, u *Drumskom razbojniku* – svi su u vodu ispisali imena na prednjem delu trupa – upitao je šta se još nalazilo u konvoju. Ton mu se kolebao između straha i pomirenosti sa neizbežnim.

„Nekoliko kamiona, kamionet, još najmanje dva druga tenka, verovatno *pancer IV* i *panter***.“

Četiri *šermana*, pomisli Maligru, od kojih se jedan kretao duplo sporije, i dva *stjuarta M5* samo sa topovima od trideset pet milimetara, a sa druge strane najbolji nemački oklopnjaci, među kojima i jedan tenk kome ne mogu ništa, osim ako mu ne priđu toliko blizu da mogu da

---

* Nemačko oklopno vozilo, „lovac tenkova“, korišćeno u Drugom svetskom ratu.

** Nemačka oklopna borbena vozila.

pljunu na njega. Svi nemački tenkovi bili su tako naoružani da bi ih lako mogli zaustaviti na pet stotina metara. *Jagdpanter* bi ih rasturio sa tri puta manje udaljenosti.

Zašto te Švabe, pobogu, šalju svoj glavni vod ovako daleko na jug, kada inače koriste i poslednjeg čoveka i poslednje vozilo da bi sprečili napredovanje saveznika na severu? Berlin samo što nije pao, možda već i jeste, ali je jednoj elitnoj jedinici ipak dopušteno da se odvoji ka jugu, i to upravo po tragu njenog iznurenog voda, bog im pomogao.

Kada su pre pet dana krenuli na istok preko Regenzburga na Dunavu, Maliguov tenk i čitav njegov vod odvojili su se od ostatka 761. tenkovskog bataljona. Bili su oko sto dvadeset kilometara severoistočno od Minhena, a još bliže Austriji i onome što je bilo Čehoslovačka, dok je nacisti nisu rascepkali. Malo dalje nalazila se i švajcarska granica. Predeo je bio veličanstven – svuda okolo šumovite planine sa snežnim vrhovima i romantičnim zamkovima u daljini. Dok bi se u jednom trenutku kotrljali zajedno sa ostatkom svoje grupe i verovali da je njihovo košmarno povlačenje iz Normandije u Nemačku preko Ardena uspešno okončano, već u narednom bi ih neprijatelj prikovao svojom artiljerijom. Maliguov vod dobio je naređenje da se odvoji od grupe i da preseče neprijateljske puteve za dopremanje zaliha, ali su dva dana kasnije ostali odsečeni. Bataljonu je naređeno da krene punom parom napred, te je sa ostatkom armije požurio uz reku Ens ka Štajerskoj, kako bi se, sa izvesnom strepnjom, susreo sa Rusima.

I Maligu se sa svojim drugovima primakao severu, a osim gužve na putevima prepunim izbeglica, već je počeo da misli kako su se lako izvukli. Još od Regenzburga nisu ispalili nijedan jedini metak, pa su počeli da veruju kako više uopšte neće pucati. Izgledalo je da je ratu došao kraj.

Ali, eto, sada je ovo iskršlo.

Maligu je preko razglasa u tenku počeo da izvikuje naređenja, naglo okrenuvši kljun svog šermana. Naredio im je da spremne pancirne granate. Tek što su sišli s puta, kad ugledaše oklopno vozilo kako im se približava. Jurilo je bar osamdeset kilometara na sat, proklizavajući u očajničkom pokušaju da pronađe neki zaklon. Čim je okrenuo cevi, neprijatelj je mogao čuti kako meci izleću iz mitraljeza na *šermanovoj* kupoli. Međutim, Maligu je prebledeo zbog onog što je video iza oklopnog vozila.

Atrejeva maska

Jagdpanter je bio ogroman, nizak i pretećeg izgleda poput krokodila ili ajkule, sa odlično iskošenim prednjim oklopom debelim bar desetak centimetara. Čak i sa ovako male udaljenosti, *šermanovo* sedamdesetšestomilimetarsko naoružanje nije imalo nikakve šanse protiv njega. A ako bi nemački tenk nekako uspeo da svoju osamdesetosmicu uperi prema njima, bili bi gotovi. Prosto kô pasulj.

Maligru se prodera da pomere tenk na čistinu i okrenu kupolu. Jedina šansa im je bila da se provuku pokraj *jagdpantera* i da ga pogode više puta sa malog rastojanja, i to sa strane. *Šermani* iza njega moraće se pozabaviti ostalim nemačkim tenkovima.

Baš kad su izlazili iz jaruge kraj drumu, osamdesetosmica je opalila. Dim i blistanje cevi ispuniše Maligruov vidik i on se nehotice trgnu. Bile su mu potrebne pune dve sekunde da bi se uverio da ih nisu pogodili. Zatim je Maligru uzviknuo da počnu paljbu, mada je već bio svestan da je Vilijamsova kupola u potpunosti stradala od granate osamdesetosmice, koja je izbušila rupu veliku kao kanta za đubre, a zatim zazvečala iznutra...

Sedamnaest minuta kasnije, Maligru je sa prikolice nemačkog kamiona posmatrao spaljene olupine koje su bile raštrkane po drumu i okolnim poljima. Dva *šermana* i jedan od *stjuarta* bili su potpuno rastureni, a treći je bio gadno oštećen. Vilijams je bio mrtav zajedno sa svojom ekipom, kao i Smit, Dženkins i Pol. Rodžers je ostao bez noge, a Lampkin je oslepeo na jedno oko. Obojica su smatrali da su još i dobro prošli.

Nemci se nisu zaustavljali. Umesto da se pregrupišu, ukopaju i sa lakoćom poskidaju jednog po jednog, oni su pokušali da se probiju, kao da su očajnički želeli da nastave dalje. Kada su ih *šermani* napali sa boka, nisu ni pokušali da se organizuju, već su se potpuno otkrili i nastavili na jug, iako je njihov čudovišni *jagdpanter* sam mogao da razbije ceo vod, samo da se zaustavio i sačekao ih.

Sve to nije imalo smisla.

Kao ni način na koji su se Nemci zbili oko ovog kamiona i odlučno ga branili, kao da su čvrsto rešili da baš ovog oronulog *opelčića* spasu u jednom komadu.

„Hajde da vidimo šta je to toliko vredno“, reče Maligru.

Tom Moris, Maligruov vozač, otkaćio je rezu na zadnjem delu kamioneta. Bledo lice i razrogačene oči govorile su da je još uvek bio u šoku nakon ove neobične bitke.

Maligru se popeo preko leša nekog mladog Nemca koji se branio automatskim pištoljem, sve dok mu nisu izrešetali kamionet tridesetokalibarskim mecima. Unutra se nalazio samo jedan oveći sanduk, obeležen nemačkim orlom i kukastim krstom. Ugurao je pijuk sa svog tenka pod poklopac sanduka, navalio se svom težinom, i borove daske su se raspukle. Zatim je odgurnuo poklopac u stranu i nemo se zagledao u sanduk.

Šta je ovo, do đavola?

„O čemu se radi, Endru?“ oglasio se Moris. „Šta vidiš?“

„Ne znam“, reče mu Maligru promuklim glasom, zbunjen, možda čak i uplašen. „Ne znam. Nešto zaista neverovatno.“

„O čemu se radi?“

„Bolje zovi vojnu policiju“, reče Maligru, „i to smesta.“

To su i učinili, ali i pored tog strašnog pokolja koji su preživeli i tuge koja je zamenila prvobitnu prestravljenost, Maligru se ni za tren nije pomerio sa kamioneta. Stajao je i zurio kao omađijan, kada su ambulatna kola stigla da odnesu poginule.

PRVI DEO STARE KOSTI

„Povrh toga, rane njegove, o, da, svaka što na njemu osta (a mnogi su ga ljudi posekli svojim sabljama bronzanim), zatvoriše se, pokazujući koliko bogovi blaženi još uvek tvoga sina ljube, mada on ništa više od leša nije sada...“

„Poštujte bogove“, odgovori starina, „a mene žalite sećajući se oca svoga, mada mene žaliti treba više, jer celivah ruku čoveka što mi sina ubi.“

– Homer, *Ilijada*, pevanje XXIV

1.

Vreme sadašnje

Krupni čovek se naslonio na zid, prebacujući svu svoju težinu na nogu koju je nonšalantno gurnuo uz dovratak.

„Da znate da ste vi jedna veoma upečatljiva mlada dama, gospođice Miler“, otegnuto reče praseće lice sa duboko usađenim očima i sa balavim jezikom koji je izvirivao kroz pune usne.

Imala je sto osamdeset pet centimetara, i sva je bila nekako stubasta. Retko su govorili da je zgodna. Lepa – nikada. *Upečatljiva* – e, toga se naslušala. U davnoj prošlosti bi joj to možda i laskalo. Noćas više nije imala snage da glumi učtivost, nakon višenedelnog planiranja i mnogih večeri punih lažnih osmeha i povlađivanja sagovornicima. Bila je suviše umorna čak i za Harvija Vebstera, istaknutog člana Hrišćanskog udruženja poslovnih ljudi iz Atlante i predsednika Finansijskog odbora muzeja. Ponoć je prošla i njoj se išlo kući.

„Veoma upečatljiva“, ponovio je, pružajući ruku prema njenom boku. Imao je telo žabe krastače, sa čudnom kožom, i naduvanom i trombo-ljenom, kao poluprazan balon u kome se bućka voda.

„Gospodine Webster“, reče mu ne skidajući pogled sa njegove ruke, „mislim da to baš i ne bi bilo pametno.“

A ako me takneš, sigurno ću povratiti, pomislila je.

Povukao je ruku, a potom ju je, pomislivši da je samo stidljiva, opet pružio ka njoj. Ponovo je ustuknula.

„Gospodine Vebster“, rekla mu je umorno se smešeći. „Molim vas.“

Promenio je taktiku, te je pohotni pogled zamenio osmeh, a ruku je podigao kao da se predaje.

„Daleko od toga da sam vas hteo uvrediti“, reče joj sa osmehom širim od vrata koja je zakrčio . „Samo sam se ponadao da ćete me povesti u obilazak. Sada kada su svi otišli kući.“

Debora je pročitala šta se krije iza njegovog osmeha koji je potrajao čitavu sekundu. Da čovek ne poveruje kako je taj šezdesetpetogodišnjak prosto pucao od samozadovoljstva kao neki srednjoškolac. Pomalo opasnog samozadovoljstva, pomislila je.

„Da budete moj *lični* vodič“, dodao je i nacerio se, tako da je bilo jasno na šta je stvarno mislio.

Bio je takav cele večeri, a iskreno rečeno, takav je bio oduvek, pogotovo posle nekoliko čašica. Sebe je smatrala prilično tolerantnom osobom, ali ako je njeno strpljenje i bilo duboko kao bezdan, sada je došla do dna.

„Nekog drugog dana, gospodine Vebster“, reče mu. „Kada sve bude osvetljeno i puno ljudi, a ja stignem da pazirim jednu dobru šibu za teranje goveda.“

Široko se nasmešila kako bi mu pokazala da se šalila, ali se njegov osmeh tek ovlaš iskrivio.

„Britak je taj vaš jezik, gospođice Miler“, reče joj.

„Zahvaljujem“, odgovori ona, pomirivši se sa činjenicom da ga te večeri prosto neće nadmudriti, „mada ne bih rekla da sam ja ta kojoj je britkost vrlina.“

Uz uzdah je podigao svoje otromboljene ruke, glumeći predaju.

„Važi“, reče joj, ponovo se smešeći. „Oдох ja onda kući.“

„Pazite kako vozite“, reče ona i lako se izvi u stranu kada je poslednji put pokušao da je zagri.

„Doći ću ove nedelje da se vidim sa Ričardom, tako da se vidimo tada.“

Koraćao je unazad kroz staklena vrata i gledao je, kao da je očekivao da se predomisli i pozove ga unutra.

„Laku noć, gospodine Vebster“, izustila je, a u sebi dodala – *pijanduro jedna matora, pohotna i ljigava.*

* * *

Odahnula je kada je zakoračio u tamu, mada je slutila da bi je to što tera tog matorca od sebe moglo skupo koštati. U Websterovim rukama nalazio se budelar muzeja, a imao je i uticaja u ovdašnjim poslovnim krugovima, bar među starijim belcima. Hrišćansko udruženje poslovnih ljudi nije otvoreno odbijalo crnce, ali je činjenica da kao organizacija nisu imali nijednog takvog člana u svojim redovima, govorila dovoljno, naročito u gradu kao što je Atlanta. Debora je pokušala da smanji uticaj udruženja na muzej uz pomoć sličnih organizacija koje su imale drugačije članstvo, ali bi joj i dalje bilo nelagodno kada god bi primili njihov ček. Pomislila je da bi možda mogla u sve to da uključi neko jevrejsko udruženje poslovnih ljudi, ali joj ni to nije odgovaralo, jer je svoje poreklo na sve načine pokušavala da zaboravi u svim drugim situacijama. Zašto da rizikuje i muzej i sebe i da izazove antisemitizam, kada se najveći deo njenog jevrejskog bića ionako izgubio?

Ma, idi molim te, reče neki glasić u njenoj glavi. *Webster najverovatnije ni ne zna da si Jevrejka.*

Debora je proverila ulaz u muzej, pa je na brzinu obišla predvorje oko skeleta tiranosaurus rekxa i onog ružnog pramca nekog jedrenjaka kojeg je Ričard svečano otkrio prošlog meseca, kao da objavljuje da im je Božić stigao ranije. Bila je to neka polugola žena sa vratom aždaje, više nalik nekom ukrasu sa *harli dejvidsona*, nego sa prednjeg dela španskog renesansnog broda sa blagom, ali ju je Ričard smatrao neverovatno smešnom mešavinom istorije i kiča. Debora je mrko pogledala bezizražajno lice te žene i njene prenaplašene obline, pa onda i donji deo sa krljuštima, gde se njena pohotna lepota pretvarala u zmiju iz rajskih vrtova, što nije bilo nimalo iznenađujuće.

Razmislila je o toj golemoj zmijurini, sa dojkama poput farova iz dalekog šesnaestog veka, te se kiselo nasmešila kao da se podsmehuje samoj sebi.

„Volim ja tebe, Ričarde“, reče naglas, „ali stvarno imaš jadan smisao za humor.“

Slegnula je ramenima i glasno uzdahnula, a zatim osmotrila džumbus u foajeu. Poslužitelji iz agencije ostavili su četiri kante za đubre prepune papirnih tanjira. U polukružnoj niši ispod koje je pre tri sata držala govor, pronašla je plastične čaše za martini i salvete sa ostacima kanapea, kao i čitav niz lepljivih mrlja na uglačanom podu. Moraće da popriča sa

Ričardom o agenciji *Dašak elegancije*, i to ne samo zbog gušćije paštete koja je sumnjivo podsećala na mesni narezak.

Ričard Dikson bio je osnivač, glavni kolekcionar i najvažniji finansijer muzeja – njegova zvezda vodilja. Bio je i njen šef, njen mentor, njen prijatelj. A u onim retkim trenucima iskrenosti, priznala bi sebi da je u njenom životu najviše ličilo na očinsku figuru, s obzirom na to da je njen otac preminuo od srčane kapi kada je imala trinaest godina.

Pre skoro dvadeset godina, koji dan manje ili više.

Ponekad, dok se zamarala tipovima poput Harija Vebstera i pokušavala da uvede njihov mali muzej u dvadeset prvi vek, Ričard Dikson je bio jedini koji ju je terao da nastavi dalje. Sama u foajeu, kraj divovskog tiranosaurus reksa, osvetljena jedino blagom svetlošću iz vitrina sa eksponatima Krik Indijanaca, najednom se zapitala koliko će još dugo sam Ričard izdržati.

I šta ćeš ti kada njega ne bude bilo, pomislila je. Prošlo je već dvadeset godina, a ti još nisi prebolela ni smrt svog pravog oca. Prihvatila, možda, ali je nisi prebolela. Nisi suštinski.

Naglo se razdrmala.

„Ne bi trebalo da piješ u ovakvim prilikama“, reče naglas. „To te samo čini melodramatičnom.“

Osvrnula se oko sebe, razmišljajući da li je još nešto trebalo večeras da završi. Pasoš joj je bio u kancelarijskom sefu, još odonda kada je podatke iz njega faksom slala organizatorima keltske izložbe (valjda u slučaju da je planirala da napusti zemlju sa nekoliko vrednih komada gurnutih pod bluzu), ali to može da pričeka do sutra. Ionako joj nikakvo putovanje nije bilo na umu.

Pregledala je dnevnu poštu i odvojila račune od ostalog smeća, koverta poslate njoj od onih za Ričarda. Jedna trećina je završila pravo u đubretu. Pošiljke sa njenim imenom mogle su da sačekaju, a izgledalo je da ni one za Ričarda nisu bile hitne. Jedna koverta imala je malu trouglastu masku u uglu: zasigurno molba neke lokalne pozorišne trupe. Ričard je dobijao bar desetak takvih nedeljno. Odgovarao bi na sve, osim na one priglupе i šablonske, a često im je darovao i značajne svote novca. Debora je s vremenom popustila pred tim njegovim običajem, pa se sada samo nasmešila, spustila pisma u svoju torbicu i počela da zaključava. Pozabaviće se time ujutru.

Atrejeva maska

Uključila je alarm, brzo provirila prema parkingu okruženom bujnim južnjačkim magnolijama i pripremila se za udar vreline napolju. Bio je jun, zagazili su već u pravo leto, pa su noći u Atlanti bile sparne. Naglo se zaustavila u vratima. Neki beskućnik se već nekoliko proteklih dana motao oko muzeja. Bio je star, ali su mu oči bile svetle, veoma upečatljive, i mrmljao je nešto nerazgovetno. Dok je juče zaključavala, primećtila ga je kako se šunja četvoronoške između automobila, sa debelim mantilom navučenim na sebe uprkos sparini. Pratio ju je tim svojim zastrašujućim pogledom.

Ali sada nije bilo traga ni njemu, a ni Vebsterovom brižljivo ispoliranom jaguaru, pa je zakoračila u sparnu noć, široko zevnuvši, i tim dugim, krakatim nogama stigla do svoje tojotice u svega desetak koraka. Ako zanemari iscrpljenost i nerviranje, bilo je to lepo več.

Međutim, nije prestajala da razmišlja o Ričardovoj starosti dok se vozila prema jugu međudržavnim autoputem koji je prolazio kroz sam centar grada. Postmodernističke staklene kule sa silnim kancelarijama još uvek su bile osvetljene, žive, i (poput svega ostalog u Atlanti što nije završilo u njenom muzeju), nove.

Koliko je ono beše imao? Sedamdeset pet, sedamdeset šest? Tako nešto. I postajao je sve usporeniji. Na kraju krajeva, nju su i primili da bi preuzela na sebe teret daljeg razvoja muzeja, kako bi on lagano mogao da se povuče u penziju, u svoj dom kraj same zgrade, zadržavajući jedino ulogu mecene i dobrotvora. Pre tri godine sve je izgledalo još dosta daleko, ali sada im se taj dan neumitno primicao. O ovome nikada nisu otvoreno razgovarali, ali je lebdelo između njih poput senke. Ili je on možda samo počeo lagano da kopni. Da, da, baš tako. A onda...?

Tvoj muzej.

Sad će to, još malo. U neku ruku, to se već i desilo. Ta ju je obeshrabrivalo.

Iz tog neprijatnog razmišljanja najednom je prenu razdražujući plotun elektronske melodije. Oglasio se njen mobilni telefon. Ričardu je bilo zabavno da ga krišom podesi da zvoni u ritmu *La kukarače*. Još nije stigla da to promeni ili da mu nekako uzvрати. Ova misao ju je odmah raskravila i podsetila na njegov običaj da je pozove u ovakvim večerima, čim bi pretpostavio da je konačno ostala sama. On se povukao pre više od sat i po, pravdajući se svojim staračkim umorom, nakon čega je krišom

namignuo Debori i prepustio je Vebsteru i njegovim poznanicima. Vra-
tiće mu to jednom.

„Da“, reče žustro, spremna da istrese svoj zajedljivi sarkazam na tog starca.

„Debora?“

Nije bio Ričard. Čak niko nalik njemu.

„Zdravo, mama“, reče Debora, pomalo neraspoločeno. Volela je
majku, ali nekada je znala da bude...

„Izašli smo sa Louenstajnovima“, nastavi njena majka, kao da ju je
Debora nešto pitala. Nisu se čule više od dve nedelje.

„Sećaš se Louenstajnovih, je l' da?“, povika kao da je Debora nagluva.

„Iz Kembridža? Oni sada žive na Long Ajlandu, a ovde su u kratkoj po-
seti. Izašli smo na večeru, i umalo me infarkt nije strefio kada sam stigla
kući i pronašla poruku od moje najstarije devojčice. Prvu, posle... ko-
liko... čitavih mesec dana?“

„Nije baš toliko.“

„Pa tu je negde.“

„Izvini, mama“, reče Debora i oseti da počinje da je boli glava. Bila je
potpuno nemoćna kada je njena majka u pitanju. Uopšte nije ni trebalo
da je nazove. Ta njena impulsivna želja da podeli svoj večerašnji trijumf
sa nekim, sada, nakon sat vremena, činila se kao užasna zamisao.

Deborina majka je nekada bila medicinska sestra, čiji je najveći ži-
votni uspeh, kako je sama govorila, to što se udala za lekara internistu.
Napustila je posao čim je zatrudnela sa Deborom, a vratila se tek nakon
što je zbog suprugove smrti morala sama da plaća račune. Iz ugla jedne
adolescentkinje, Debori je ponovo zaposlena majka ličila na uvređenu
misicu kojoj su oduzeli lentu zbog tamo nekih formalnosti. Debora je
obožavala svoga oca, iako je često bio odsutan, a možda i baš zbog toga.
Bila je knjiški moljac i mrzela je majčine kasnije pokušaje da je ulepša,
kao i njenu užasnutost činjenicom da je oduvek žgoljava, nezgrapna i
muškobanjasta Debora, sa petnaest godina izrasla već sto osamdeset
centimetara, i još uvek je rasla.

„Pa da čujem te tvoje važne novosti, Debi. Pozvala sam te čim sam
dobila poruku. Učinilo mi se kao da imaš neke vesti.“

Niko je drugi na svetu nije zvao Debi. Bila je to jedna od njenih uo-
bičajenih metoda kojima je namerno pogrešno tumačila svoju kćerku.